

**BEKİLLİ’DE (DENİZLİ) ALTERNATİF ZİRAAT
FAALİYETLERİNE BİR ÖRNEK: KEKİK YETİŞTİRİCİLİĞİ
(An Example of Alternative Agriculture Activities In The Bekilli
(Denizli): Cultivating Of Thyme)**

Dr. Erol KAPLUHAN
EKapluhan@hotmail.com

ÖZET

Dünyanın özellikle gelişmiş ülkelerinde tütün ve tütün sektörü, artan “sağlıklı yaşam” bilinciyle önemini yitirme eğilimindeyken, tütüncülük merkezi konumundaki alanlarda alternatif ziraat faaliyetleri uygulanmaya başlamıştır. Türkiye de kısmen farklı nedenlerle, dünyanın gelişmiş ülkeleriyle bu bakımdan benzer bir süreci yaşamaktadır. Ülkemizde son yıllarda değişim gösteren tarım politikaları sonucunda, tütün üretilen alanlar daralırken, bu alanlar farklı tarım ürünlerinin üretilmesiyle doldurulmaya çalışılmaktadır. Araştırma sahamızda bu açıdan bir örnek teşkil etmekte olup ülkemizde son yıllarda değişim gösteren tarım politikaları sonucunda azalan tütün ekim alanları yerine Kekik yetiştiriciliği alternatif olarak hızla yaygınlık göstermiş ve önemli bir Kekik yetiştirme ve üretim merkezi konumuna gelmiştir.

Bekilli’de tütün üretimi yapan çiftçiler, farklı tarımsal ürünler yetiştirme eğilimindedirler. Tütün üretiminin çok zahmetli olması, yoğun emek gerektirmesi ve ekonomik değerinin azalması bu sonucu doğurmaktadır. Bekilli’de hâlâ tütün üretimi yapan çiftçiler, çeşitli etkenler nedeniyle tütüncülüğü terk edememektedirler. Bu durumda dikkat çekici olan, çiftçilerin çoğunlukla kendi imkânlarıyla arayışlarını sürdürmeleridir. Yörede var olan çeşitli tarımsal kuruluşlar çiftçileri bir bütün olarak organize ederek yönlendirecek etkiden uzaktır. Çiftçilerin bir kısmı, adeta deneme yanılma yöntemiyle yıldan yıla değişen tarımsal ürünlere yönelmektedirler. Bu da ciddi üretim kayıplarına yol açmakta, çiftçiyi ve tarımsal ekonomiyi zarara uğratmaktadır.

Dünya ve Türkiye ölçeğinde tütün üretim politikalarında meydana gelen değişimlerden doğrudan etkilenen Bekilli ilçesi belde ve köyleri, Ege bölgesinin en kaliteli tütünlerinin üretildiği merkezlerden biri olmasının yanı sıra önemli bir bağıcılık merkezi iken tütüncülük kademeli olarak önemini yitirmiş, yerine Kekik yetiştiriciliği önem kazanmıştır. İlçede, son yıllarda tütün tarımı yapılan araziler büyük ölçüde kekik yetiştirilen alanlara dönüştürülmektedir. Bu tarımsal ürün değişimi, ilçenin tarım ekonomisinde dikkat çekici değişimlere yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarım, alternatif ziraat, kekik yetiştiriciliği

ABSTRACT

The world, especially in developed countries, tobacco and tobacco sector, the growing “healthy life” tendency to lose the importance of awareness, tobacco is the center for alternative agricultural activities in areas began to be implemented. Turkey is somewhat different reasons, the developed countries of the world live in the same process. As a result of agricultural policies in our country has been changing in recent years, the fields of tobacco decreased, the production of different agricultural products to fill these areas being studied. In our area of research in our country constitutes an example in this respect has been changing in recent years as a result of agricultural policies as an alternative to declining rapidly growing prevalence of tobacco acreage shown instead of oregano and thyme growing and production centre has become important.

In Bekilli tobacco farmers engaged in the production of various agricultural products tend to edification. Tobacco production to be very troublesome and the economic value of the reduction in labour intensive and leads to this result. In Bekilli still engaged in the manufacture of tobacco farmers, unable to leave tobacco production due to several factors. In this case, it is notable that the farmers’ quest for the most part is that they follow their own means. There are farmers in the region as a whole; to organize the various agricultural organizations is far from direct impact. Some of the farmers, agricultural products tend to change from year to year, almost trial and error method. This in turn leads to a serious loss of production, loss of farmers and agricultural economy interpreting.

Scale production of tobacco in the world and Turkey are directly affected by the change in policy Bekilli district towns and villages of the Aegean region, as well as being one of the highest quality tobacco from the centres produced Tobacco is an important wine-growing centre gradually lost its importance when, instead of oregano has gained growing importance. The county in recent years, the cultivation of tobacco grown in the areas of land converted to large extent thyme. This exchange of agricultural products, are leading to important changes in the county’s agricultural economy.

Keywords: *Agriculture, alternative agriculture, cultivating of thyme*

1.GİRİŞ

Bekilli, Denizli iline bağılı bir ilçedir. Bekilli Denizli ilinin kuzeyinde yer almaktadır. Denizli il merkezine 86 km. uzaklıkta bulunan ilçe, sınır komşusu olan Uşak iline ise 83 km. mesafededir. İlçenin

BEKİLLİ'DE (DENİZLİ) ALTERNATİF ZİRAAT FAALİYETLERİNE BİR ÖRNEK: KEKİK YETİŞTİRİCİLİĞİ

kuzeyinde Uşak ilinin Karahallı ilçesi, güneyinde Denizli ilinin Çal ilçesi, batısında Uşak ilinin Ulubey ilçesi, doğusunda ise Denizli ilinin Çivril ilçesi yer almaktadır (Harita 1). Yüzölçümü 247 km² (göl alanları hariç) olan ilçenin, rakımı 850 m'dir.

Etrafı tepelerle çevrilidir. İlçenin güneyinde Asar (Hisar) Tepesi (957m.), Kuzeyinde Aslankara Tepesi, Batısında Hocalı Tepesi (932 m.), Doğusunda Uzunçalı ve Zıntı Tepesi (894m.), Güneybatıda Tatar Tepesi (908 m.) bulunmaktadır. Bekilli ve köylerinin arazisi engebelik bir yapıya sahiptir. İlçenin tarıma elverişli, düz arazi kesimi, Coğuşlu, Yeşiloba Köyleri ile Kutlubey Kasabası arasında bulunan "Medele Ovası"dır. Bekilli'nin 5 km. güneyinden Büyük Menderes Irmağı geçmektedir. Irmağın aktığı vadinin derin ve sarp olması dolayı sulamada yararlanılamamaktadır.

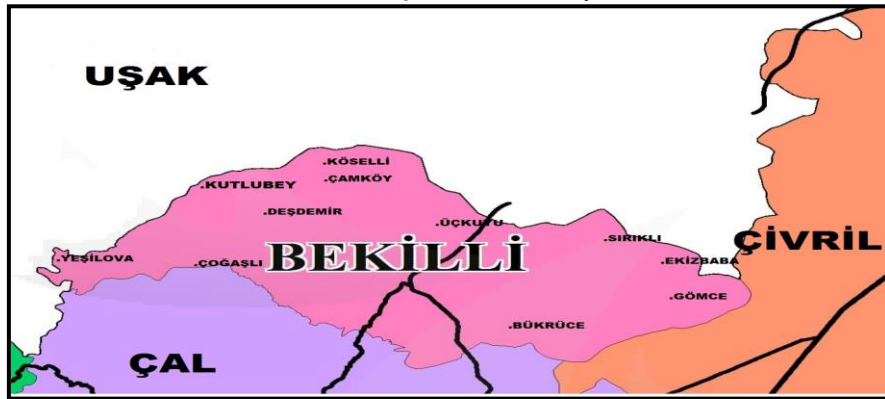
Bekilli coğrafi konum olarak deniz ikliminin, karasal iklime geçiş yaptığı bir noktadadır. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlı olan bir iklime sahiptir. Yağışlar genellikle ilkbahar ve sonbahar aylarında görülmektedir. Sıcaklıklar ortalama en düşük -15 ve en fazla +38 derece civarında seyreder. Kış aylarında zaman zaman kar yağışı görülmektedir.

İlçe merkezinde Bahçeli, Yaylalı ve Yeni Mahalle olmak üzere 3 mahalle bulunmaktayken, ilçeye bağlı 11 köy ve 1 belde bulunmaktadır. Uzun yıllar Çal ilçesine bağlı bir bucak olan Bekilli, 1987 yılında çıkarılan 3392 Sayılı Kanun ile ilçe statüsüne kavuşmuştur.

1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Yasa'nın 17. maddesi ile 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Yasası'nın, tütünde devlet tekeli düzenleyen 38. maddesinin kaldırılması sonucunda, bu alanda "Devlet Tekeli"ne son verilerek tütün piyasasına yabancı şirketlerin girmesine imkân verilmiştir. Böylelikle Türkiye tütün piyasasına, Tekel'in yanı sıra özel sektör kuruluşları girmiş ve tütün alımına başlamışlardır. Tütün piyasasında rekabetin artması, özel sektörün alım fiyatını da etkileyen "başfiyat" uygulamaları sonucunda, tütün çiftçisinin geliri artmış ve üretim oranları yükselmiştir.

Harita 1. Bekilli İlçesi'nin Lokasyon Haritası

(<http://www.dioi.gov.tr/> adresinden tadilen alınmıştır.)

BEKİLLİ'DE (DENİZLİ) ALTERNATİF ZİRAAT FAALİYETLERİNE BİR ÖRNEK: KEKİK YETİŞTİRİCİLİĞİ

Yüksek fiyat politikalarının uygulandığı 1987 yılından itibaren tütün üretiminde hızlı bir artış meydana gelmiş, tütün üretimi optimal üretim yapılan alanların dışına çıkarak, üretimin verimli, ancak kalitenin düşük olduğu taban arazilerde yaygınlaşmıştır. Düşük kaliteli tütünün stoklanması, kamu kaynaklarının israfına yol açmıştır. Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla “kota yasası” olarak adlandırılan yasa çıkarılmıştır. “1990’lı yılların başlarına kadar yüksek seviyelerde olan tütün üretimi, 1993 yılında 93/4988 Bakanlar Kurulu kararıyla başlayan kota uygulamasıyla düşüşe geçmiştir” (Başsüllü, 2009: 441). Böylelikle ülke tütün ihtiyacı göz önüne alınarak her yıl için ayrı tütün kotası belirlenerek rasyonel üretim hedeflenmiştir. Yine bu yasayla birlikte tütün üretiminin yalnızca kır ve kır taban arazide yapılabileceği, taban arazide tütün üretimine izin verilmeyeceği karara bağlanmıştır (Topçu, 2003: 101).

Ülkemizde tütün üretim miktarı pek çok değişkene bağlı olarak yıllar itibariyle büyük farklılıklar göstermiştir. “Kota” uygulamaları sonucunda tütün üretimi, kota uygulandığı yıl beklentilerin altında kalmış, böylelikle bir sonraki yıl kota uygulanmamış, bu durumda da üretim beklentilerin üzerine çıkmıştır. Tütün üretimini belirli bir disiplin altına almak amacıyla uygulanan kota politikası, istenen sonucu verememiştir (Tütün Raporu, 3). “Türkiye’de tütün üretiminde yıllarca arz-talep dengesi gözetilmemiştir. Popülist söylemler kalitesi düşük tütün üretimini teşvik etmiş, stokların kabarması Türkiye’nin dış piyasada rekabet gücünü azaltmıştır. Çürüyen ve kalitesi düşen tütünlerin yakılması, stok maliyetlerini artması ekonomiye büyük zarar vermiştir (Özkul ve Sarı, 2008: 9).

Kaynak israfını önlemek, tütün üretim ve ticaretini yeniden düzenlemek, dünyadaki ekonomik gelişmelere ayak uydurmak, değişen ekonomik anlayış ve benzeri nedenlerle yeni yasal düzenlemeler yapma gereği doğmuştur. Bu bağlamda sektörde önemli bir yer tutan Tekel’in, özelleştirme kapsam ve programına alınması ile yeniden yapılandırılması çerçevesinde; denetim, gözetim ve regülasyon görevlerinin Tekel’den alınarak Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumuna 4733 sayılı Yasa ile verilmesi, 4760 sayılı özel Tüketim Vergisi Kanunu ile tütün mamullerinden alınan vergilerin AB normlarına yaklaştırılması, AB ülkelerinde tütün mamulleri için getirilen

standartların uygulanmaya başlanması gibi kararlar alınmıştır (Özkul ve Sarı, 2008: 15).

03.01.2002 tarihinde kabul edilen ve tütün politikalarını yeniden biçimlendiren, 4733 sayılı “Tütün Kanunu’nun 6. maddesi gereği devlet tütünde “destekleme alımı” yapmaktan tedrici olarak çekilmiş ve üretim kotası belirleme ve destekleme alım fiyatı uygulamalarına son verilmiştir. Böylelikle tütün üretimi ve satım düzenlemeleri büyük ölçüde özel sektöre devredilmiştir. Bu yasa sonucunda 2002 yılından itibaren Türkiye’de tütün üretim alanı, miktarı ve üretici sayısında dikkat çekici bir azalış olmuştur.

Nitekim 2000-2008 dönemi dikkate alındığında, özellikle 2002 yılında çıkarılan 4733 sayılı Yasayla, ekim alanlarında % 38’lik bir daralma ve üretim miktarında yaklaşık % 54’lük bir azalış meydana gelmiştir. Yine üretici sayısında yaklaşık % 75’lik bir azalış gerçekleşmiştir. “1986 yılında 1177 sayılı Yasanın bazı maddelerinin iptali ile başlayan, Tekel’in özelleştirilmesi ve yetkilerinin yeni kurulan Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu’na (TAPDK) devredilmesi ile devam eden ve süregelen bir dizi yasal düzenlemeler başta tütün üreticileri ve aileleri olmak üzere tüm sektörü bir ölçüde tedirginliğe itmiştir” (Özkul ve Sarı, 2008:2). 1990’lardan 2000’li yıllara kadar sayıları 500.000’in üzerinde seyreden tütün üreticisi, özellikle 2002 yılından itibaren gelişen süreçle Tekel’in, tütün sektöründen çekilişi ve önceki yıllara göre üreticiye önerilen düşük fiyat değerleri, son dönemde üreticilerin sayısında önemli bir azalışa yol açmıştır.

1986’dan günümüze kadar ülkemizin değişen tütün politikaları, üretim değerlerini doğrudan etkilemiştir. Ülkemizin yakın zamanlı tütün üretim politikaları 3 dönemde ele alınabilir; 1986-1993, yüksek alım fiyatları ve tütün üretiminde artış dönemi, 1993-2002, kota uygulamalarıyla üretimin dengeye oturtulmaya çalışıldığı dönem ve 2002 yılı sonrası, Tekel’in dereceli olarak tütün alımından çekildiği ve tütün üretim sürecinin tamamen piyasanın güncel ihtiyaçları tarafından belirlendiği ve rasyonel üretimin hedeflendiği dönemdir.

Tütün politikalarındaki bu değişim ülkemizdeki diğer tütün üretim merkezlerinin yanı sıra araştırma sahamız olan Bekilli ilçesi belde ve köylerinde de köklü değişikliklere sebep olmuştur. 1986-1993 yılları

BEKİLLİ'DE (DENİZLİ) ALTERNATİF ZİRAAT FAALİYETLERİNE BİR ÖRNEK: KEKİK YETİŞTİRİCİLİĞİ

arasındaki yüksek tütün fiyatları başta Bekilli ilçesi merkezi olmak üzere bağlı belde ve köylerin de tütün üretiminde artışa neden olurken birçok tarımsal ürün geri planda kalmış ve bu ürünler yerine tütün tercih sebebi olmuştur. 2002 yılından sonra Tekel'in dereceli olarak tütün alımından çekilmesiyle tütündeki fiyat düşmesi özel şirketlerin üreticiden sınırlı miktarda tütün almaları ve bazı yıllar da üreticilere uygulanan düşük kotalar nedeniyle bu tarihten itibaren tütün üretim miktarları giderek düşmüş ve çiftçiler alternatif ürün arayışlarına girmeye başlamıştır. Tütün üretiminin çok zahmetli olması, yoğun emek gerektirmesi ve ekonomik değerinin azalması bu sonuca neden olmuştur. Çiftçilerin çoğunlukla kendi imkânlarıyla arayışlarını sürdürmüş, yörede var olan çeşitli tarımsal kuruluşlar çiftçileri bir bütün olarak organize ederek yönlendirecek etkiden uzak kalmıştır. Çiftçilerin bir kısmı, adeta deneme yanılma yöntemiyle yıldan yıla değişen tarımsal ürünlere yönelmektedirler. Bu da ciddi üretim kayıplarına yol açmakta, çiftçiyi ve tarımsal ekonomiyi zarara uğratmaktadır.

Coğrafi özellikleriyle Bekilli, tarımsal üretim bakımından önemli avantajlara sahiptir. Yörede çok çeşitli meyve ve sebze yetiştirilmektedir. Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanan ilçe, tarımsal ürün değişimi bağlamında çok ilgi çekici bir gözlem alanı haline gelmiştir. Sözü edilen değişim yalnızca bir tarımsal üründen diğerine geçiş değildir. Bağcılık ve Tütün, 100 yılı aşkın bir süredir Bekilli'nin asıl üretimi olmuş; bir yaşam, üretim ve ticaret kültürü oluşturmuştur. 12 ay boyunca yoğun çalışmayı gerektiren tütünden, daha az iş gücü ve tarımsal aktivite gerektiren ve hasat zamanı sonbahar olan kekik üretimine geçilmektedir.

İlçede bitkisel üretimin büyük kısmını meyvecilik oluşturmaktadır. İlçede üretilen başlıca meyve üzumdür. Denizli İl Tarım Müdürlüğü'nden elde edilen verilere göre Sofralık çekirdekli ve çekirdeksiz, kurutmalık çekirdekli ve çekirdeksiz ve şaraplık olmak üzere 34.320 dekarlık alanda üzüm üretimi yapılmaktadır. İlçe ekonomisinin de temelini oluşturan sektörlerden biri olan şarap üretimine hammadde sağlayan şaraplık üzümün toplu meyveliklerin alanı içindeki payı ise % 47'dir. İlçede üzüm üretimini sırasıyla kekik ve ceviz üretimi takip etmektedir (Kıyak v.d 2011:3).

Bağcılık ve şarap sektörü ilçe ekonomisinin lokomotif sektörlerindedir. Tarihinden gelen bağcılık ve şarap üretimi kültürü

ilçede istihdam ve gelir kaynağı açısından büyük önem taşımaktadır. İlçe merkezinde 7, Yeşiloba Köyü'nde 1, Çoğuşlı Köyü'nde 1 ve Gömce Köyü'nde 1 adet olmak üzere 10 adet şarap imalathanesi bulunmaktadır. Üretilen şaraplar ülke pazarına sunulmakla birlikte bazı firmalar ürünlerini ihraç etmektedir. İlçede şarap imalatının yanında 4 adet sirke ve 2 adet pekmez imalathanesi bulunmaktadır.

Son zamanlarda gerek ülkemizde ve gerekse dünyada tütüne karşı ciddi şekilde negatif bir kamuoyunun oluşması, girdi fiyatlarının yüksek oluşu ve içim zevkinin oriental tipi (kaliteli şark tipi tütün) tütünlere yapılan sigaralar yerine insanların çoğunluğunu Virginia ve Burley tütünlere olanaklarının oluşturdukları tütünlere yapılan sigaralara yönelmesi kaliteli tütünlere dar boğaza sokmuştur. Ayrıca Tekel'in tütün üretim sorumluluğundan vazgeçmesi de çiftçilerimizi bu ürünün üretiminden vazgeçmesine neden olmuştur (Kevseroğlu, 2000: 146).

Kekik yetiştiriciliği fazla emek gerektirmemesi, mevcut ve küçük alanlarda üretilebilme kolaylığı, bir kez dikildikten sonra 8-20 yıl hasat vermesi, meyve ağaçlarının altında yetişebilmesi, pazarlama olanaklarının genişliği, özel firmaların ürünü üreticinin ayağından alması gibi avantajları nedeniyle 2002 yılından itibaren tütün politikalarındaki negatif değişimler etkisiyle Bekilli belde ve köylerinde gittikçe daralan tütün alanlarına karşın önem kazanan zirai bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bekilli'deki toplam kekik ekili alanlar 2012 yılı itibariyle 2535 dekar ulaşmıştır ve bu alanlardan elde edilen kekik miktarı 482 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 1). Bekilli belde ve köylerindeki ekili alanlar Denizli genelindeki toplam kekik alanlarının yaklaşık % 3'ünü oluşturmakta kekik üretimi ise 2012 yılı itibariyle Denizli toplam üretiminin yaklaşık % 21'ini oluşturmaktadır.

Kekik, Türkiye'de üretimi yapılan tıbbi ve kokulu bitkiler içinde ilk sırayı almaktadır. İç ve dış tüketim gereksinimi önceleri *Thymus* ve *Thymbra* cinslerine bağlı türlerin doğadan toplanmasıyla karşılanırken, daha sonra *Origanum* cinsine bağlı türlerin kültürünün yapılmasıyla, üretilen kekik miktarı yıllar içinde giderek artış göstermiş ve Türkiye'yi dünya üretiminde ilk sıraya taşımıştır. Kekik Denizli, Isparta, Manisa ve Çanakkale İllerinde yetiştirilmekte olup, 2008 yılı verilerine göre 75 600 dekar üretim alanı ve 8 600 ton üretimle Denizli ilk sırayı almaktadır (Anonymous, 2008).

BEKİLLİ'DE (DENİZLİ) ALTERNATİF ZİRAAT FAALİYETLERİNE BİR ÖRNEK: KEKİK YETİŞTİRİCİLİĞİ

Tablo 1: Denizli İli ve Bekilli Belde ve Köylerinin Yıllara Göre Kekik Alanları ve Üretim Miktarları.

YILLAR	DENİZLİ TOPLAM EKİLİ ALAN (DEKAR)	BEKİLLİ TOPLAM EKİLİ ALAN (DEKAR)	DENİZLİ ÜRETİM (TON)	BEKİLLİ ÜRETİM (TON)
2004	46.390	1.750	4.930	219
2005	41.840	1.200	4.691	216
2006	52.902	1.300	6.266	234
2007	52.902	1.850	4.733	130
2008	75.598	2.000	8.599	360
2009	78.935	2.000	10.679	400
2010	78.385	2.000	9.309	360
2011	71.500	2.100	9.320	483
2012	86.888	2.535	10.014	482

(Kaynak: TÜİK 2011a tarım verilerinden derlenerek oluşturulmuştur.)

Son yıllarda alternatif tıp uygulamaları sayesinde kullanım alanının yaygınlaşmasıyla kekiğe olan talep daha da artmıştır. Bu da kekiği, ekonomik değeri giderek yükselen bir ürün haline getirmiştir. İhraç edilen kekiğin büyük bir kısmı geçmiş yıllarda doğadan toplanmakta iken, fiyatların tatmin edici olmaması, göç vb. nedenlerle kekik toplayıcısı sayısının azalması, standart ve sürekli ürün elde edilmesini engellemiştir. Sürdürülebilir bir üretim ve ihracat için yapılan girişimler sonucu kekiğin kültüre alınmasının yolu açılmıştır.

Kıraç tarım arazilerinde üretilebilen ve bir kere ekimi yapıldıktan sonra her yıl Temmuz-Ağustos ayında hasadı yapılabilen kekik, 20 yıl boyunca ekim yapılmadan ürün verebilmektedir. Kekik, yurt içinde büyük ölçüde baharat olarak, az miktarda da kekik yağı veya kekik suyu şeklinde tüketilmektedir. En önemli uçucu yağ içeriği Thymol ve Karvakrol olup kozmetik sanayinde, gıda sanayinde, losyon, sabun ve diş macununa katkı maddesi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Karvakrol'den insektisit olarak da faydalanılmaktadır.

Türkiye'den ihraç edilen kekik türleri içerisinde İzmir kekiği (*Origanum Onites*) en büyük paya sahiptir. Ülkemizde Ege ve Akdeniz Bölgelerinde doğal olarak yetişir. Halk arasında "Bilyalı kekik, Tas kekik, Peynir kekiği, İzmir kekiği" gibi yöresel adlarla bilinen *Origanum Onites* L., doğal floramızın bir ürünü olmasının yanı sıra kültür bitkisi

olarak yetiştirilen tek ticari *Origanum* türüdür. *Origanum Onites*'in Ege bölgesinde tarımı da yapılmaktadır (Tanker ve İliulu, 1981).

Türkiye'de kekik olarak en fazla *Origanum* türlerine ait bitkiler toplanır. Kekiğin tüm toprak üstü organları drog olarak kullanılır. Ancak, baharat olarak en fazla yapraklarından faydalanılır. Kekik yapraklarından buhar disdilasyonu ile % 0.5 - 7.7 arasında uçucu yağ elde edilir. Kekik baharat olarak et yemeklerine, pizzalara, çorbalara, salatalara ve soslara katılır. Güçlü antimikrobiyal etkisinden dolayı özellikle üst solunum enfeksiyonlarına karşı ve yara iyileştirici olarak kekikten faydalanılır (Baydar ve Erdal, 2002: 109-113).

İzmir kekiği genel olarak Akdeniz iklimine sahip yerlerde iyi gelişme gösterir. Sıcağı seven bir bitkidir. Direk güneşten hoşlanan kekik, kurak koşullara da dayanıklıdır. Ancak yüksek verim elde etmek için yaz aylarında sulanmalıdır. Böylece vejetasyon dönemi boyunca birden fazla biçim yapılabilir. Fazla su ise kök çürüklüğüne neden olabilir. Fide dönemi ve ilk dikim yılı dışında soğuklara da dayanıklıdır. Toprak yönünden fazla seçici olmamakla birlikte killi taban arazilerde daha iyi gelişme gösterirler. Kır, yamaç ve taşlık alanlarda yetiştirilebilmekte ve böylelikle birim alandan daha fazla gelir elde edilebilmektedir.

Kekikte hasat zamanı Temmuz-Eylül arasındadır. Nitekim bu dönemde uçucu yağ miktarı, yağ kalitesi ve bileşenleri daha yüksektir. Daha erken aylarda yapılan hasat, yağ oranının düşmesine neden olmakta, bu da endüstriyel alıcıların ürünü istememesi sonucunu doğurmaktadır. Kaliteyi düşüren diğer nedenler ise, hasat ve kurutma tekniği uygulamalarıdır.

Kekiğin büyük bölümü yurt dışına yarı ya da tam işlenerek ve paketlenerek ihraç edilmektedir. Kekik ihracatı yapan birçok firma Ege Bölgesinde bulunmaktadır. Kekik, A.B.D. başta olmak üzere Almanya, Belçika, Hollanda gibi AB ülkelerinin yanı sıra Kanada, Japonya gibi ülkelere de ihraç edilmektedir.

Bekilli belde ve köylerinde 2002 yılından itibaren tütün politikaları sonucu olarak tütün tarlaları yerini Kekik sahalarna bırakmış ve tütün üretim miktarları dereceli olarak azalırken Tablo 1'de de görüldüğü üzere Kekik ekim sahaları ve yıllık üretim miktarları artış

**BEKİLLİ'DE (DENİZLİ) ALTERNATİF ZİRAAT FAALİYETLERİNE BİR ÖRNEK: KEKİK
YETİŞTİRİCİLİĞİ**

göstermiştir. Ancak Tablo 1' de dikkat çeken bazı yıllarda (2007 yılı) Kekik alanlarında düşme olmazken Kekik üretim miktarlarında ciddi düşmeler görülmüştür. Bu dönemsel olarak rekoltenin düşmesi ve lokal hava şartlarına bağlı olarak üretimin etkilenmesinden kaynaklanmaktadır.

Bekilli belde ve köylerinde tütüne alternatif olarak başlatılan kekik üretimi çiftçiye önemli bir katma değer sağlamaktadır. Denizli Özel İdaresi'nin katkısıyla kurulan Gözler'deki kekik işleme tesisinin de devreye girmesiyle çiftçilerin ürünleri daha da değer kazanmış ve üretici malını daha iyi şartlarda değerlendirme imkânına kavuşmuştur. Denizli'de biri Gözler kasabasında olmak üzere üç adet kekik işleme tesisi bulunmaktadır. Son derece modern olan tesiste Baharat, kekik yağı ve kekik suyu işlenmektedir.

2.SONUÇ

Bekilli'de tütün üretimi yapan çiftçiler, farklı tarımsal ürünler yetiştirme eğilimindedirler. Tütün üretiminin çok zahmetli olması, yoğun emek gerektirmesi ve ekonomik değerinin azalması bu sonucu doğurmaktadır. Bekilli'de hâlâ tütün üretimi yapan çiftçiler, çeşitli etkenler nedeniyle tütüncülüğü terk edememektedirler. Bu durumda dikkat çekici olan, çiftçilerin çoğunlukla kendi imkânlarıyla arayışlarını sürdürmeleridir. Yörede var olan çeşitli tarımsal kuruluşlar çiftçileri bir bütün olarak organize ederek yönlendirecek etkiden uzaktır. Çiftçilerin bir kısmı, adeta deneme yanılma yöntemiyle yıldan yıla değişen tarımsal ürünlere yönelmektedirler. Bu da ciddi üretim kayıplarına yol açmakta, çiftçiyi ve tarımsal ekonomiyi zarara uğratmaktadır. Sorunların en aza indirilmesi için ilgili kuruluşların sağlayacakları tarımsal kredilere ve kooperatifleşmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Tarımsal düzende son yıllarda oluşan belirsizlik ortamı sonucunda, Bekilli köy ve beldeleri hızla nüfus kaybetmektedir. Bekilli toplam nüfus 8 027 İlçe merkezi 3.352 Belde ve Köyler 4 .675 Belde ve köylerde yaşayanların toplam nüfus içindeki % 58,2 (TÜİK, 2011b:74). Buna rağmen Bekilli ilçesi, kısa sayılabilecek bir dönemde ve ani gelişen süreçlere başarılı sayılabilecek bir biçimde uyum sağlayabilmiştir. Bekilli yakın döneme kadar "tütüncülüğün merkezi" iken, bugün, kekik sektöründe pazar ağırlığını giderek artırarak önemli kekik üretim merkezi haline gelmiştir.

İlçe ve köylerinde yaşayış düzeninde uzun bir süre tütüncülük etkili olmuştur. Bekilli, tütünün değer yitirdiği, buna karşın bağıcılık ve kekik yetiştiriciliğinin önem kazandığı, her iki süreci kaybettiği ve kazandırdıklarıyla eş zamanlı olarak yaşamaktadır.

Coğrafi özellikleriyle Bekilli, tarımsal üretim bakımından önemli avantajlara sahiptir. Yörede çok çeşitli meyve ve sebze yetiştirilmektedir. Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanan ilçe, tarımsal ürün değişimi bağlamında çok ilgi çekici bir gözlem alanı haline gelmiştir. Sözü edilen değişim yalnızca bir tarımsal üründen diğerine geçiş değildir. Bağıcılık ve Tütün, 100 yılı aşkın bir süredir Bekilli'nin asıl üretimi olmuş; bir yaşam, üretim ve ticaret kültürü oluşturmuştur. 12 ay boyunca yoğun çalışmayı gerektiren tütünden, daha az iş gücü ve tarımsal aktivite gerektiren ve hasat zamanı sonbahar olan kekik üretimine geçilmektedir.

Tütünün her ne kadar sağlık açısından olumsuzluğu olsa da üreticisi ve tüketicisi her zaman olmuştur. Başka bir deyişle bizim tütün üretimimizi hiçbir zaman sıfırlama mümkün değildir. Ancak üretiminden vazgeçen ve kalitesiz üretime neden olan taban arazilerde, dünyada ve Türkiye'de de gelecek vaat eden tıbbi ve aromatik bitkileri yetiştirmek mümkündür.

Dünya pazarında tıbbi ve aromatik bitkilere olan talep her geçen gün artmaktadır. Özellikle sentetik ürünlerin zararlarının ortaya çıkmasıyla "doğaya dönüş" sloganı ile bu artış gelecek yıllarda daha da fazla olacaktır. Ülkemizin iklim yapısına bağlı olarak doğal floramızda çok sayıda bitki türü ve çeşidi mevcuttur. Ayrıca ülkemiz bu bitki çeşitliliği içerisinde doğadan toplanan ve kültürü yapılan tıbbi ve aromatik bitkiler açısından da büyük bir ekonomik potansiyele sahiptir (Bayram v.d., 2011: 20-21).

Tütüncülüğün önem kaybetmesiyle kendi imkânlarıyla alternatif ziraat faaliyetlerine yönelen çiftçiler yıl boyu yoğun işgücü gerektiren tütüncülükten uzaklaşarak daha az işgücü gerektiren ve maddi açıdan daha karlı bir ürün olan kekik yetiştiriciliğine yönelmiş, bu sayede yılın büyük kısmında özellikle kış dönemi boş kalan vakitlerinde Denizli ilindeki tekstil fabrikalarında geçici işçi olarak çalışarak değerlendirilmektedirler.

BEKİLLİ'DE (DENİZLİ) ALTERNATİF ZİRAAT FAALİYETLERİNE BİR ÖRNEK: KEKİK YETİŞTİRİCİLİĞİ

Kekik tıbbi ve aromatik bitkiler sınıfına girmekte olup bu bitkilerde sürdürülebilir üretim ve pazar potansiyelini yeterince değerlendirmek için bu ürünlerin istenen miktar ve kalitede olması gerekmektedir. Türkiye'de tıbbi bitkilerin öneminin artmasına paralel olarak tarımsal çalışmalara başlanmış, özellikle son yıllarda bu bitkilerde çeşit geliştirmeye yönelik ıslah çalışmalarında artışlar gözlenmiştir.

Tüketici ve sanayici taleplerine cevap veren kaliteli ve standart ürün için ıslah edilmiş çeşitlerin geliştirilmesi, uygun ekolojik koşulların belirlenmesi, doğal bitkilerin doğaya zarar vermeden zamanında toplanması, hasat sonrası işlemler ve işleme teknolojisinin belirlenmesi tıbbi ve aromatik bitkilerde üretim ve pazar olanaklarını arttıracaktır. Günümüzde tıbbi ve aromatik bitki tarımını yapmak isteyen üreticilerin en önemli sorunu tohumluk materyali teminidir. Yetiştiricilerin ihtiyaç duyduğu tohumluğu sağlayacak kurumsal alt yapının mutlaka oluşturulması gerekmektedir. Tıbbi ve aromatik bitkilerle ilgili çeşit geliştirme çalışmaları son yıllarda belirli bir ivme kazanmıştır. Ancak çok sayıda cins ve türden oluşan bu grup bitkiler için yapılan çalışmalar yetersizdir. Tıbbi ve aromatik bitkilerde gerek doğrudan kullanım ve gerekse sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikleri taşıyan çeşitler geliştirilerek tescil edilmelidir.

Tıbbi ve aromatik bitkilerin değişik alanlarda tüketimine paralel olarak bu bitkilerin dünya pazar hacmi her geçen gün artmaktadır. İlimizde tıbbi ve aromatik bitkilerin üretiminin azalan tütün alanlarına alternatif olarak sunulması ve bu alandaki sanayi kolunun gelişmesi bazı önlemlerin alınmasıyla kısa zamanda sağlanabilir. Tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliğini özendirmek ve artırmak için aşağıdaki önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu önlemler şunlardır: Bitkisel üretim deseninde alternatif fiyat, bu bitkilerin ticareti ile uğraşan firmaların tutumlarına bağlı olmakta ve üretici ile alıcı firmalar arasında sözleşmeli üretim modeli uygulanmalıdır. Tıbbi ve aromatik bitkiler alanında faaliyet gösteren üretici toplayıcı ihracatçı sanayici araştırmacı ve diğer tüm ilgililerin koordinasyonunu sağlayacak bir sistem ve araştırma sonuçlarının pratiğe aktarılması için araştırmacı sanayici üretici arasında bilgi akışının sağlanmasıdır.

KAYNAKÇA

- Anonymous. (2008). “Denizli Tarım İl Müdürlüğü 2008 Yılı Faaliyet Raporu”.
- Başsüllü, Ç. (2009). “Akhisar Yöresinde Tütün Üretimi, Yöreye Katkıları ve Alternatif Bitkiler”. *II. Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi*, 19-21 Şubat, SDÜ, Isparta, s. 432-443.
- Baydar H., Erdal İ. (2002). “Bitki Büyüme Düzenleyicilerinin İzmir Kekikinin Yaprak Kalitesi Üzerine Etkileri”. Ankara Üniv. Ziraat Fak. Tarım Bilimleri Dergisi. 10: 109-113.
- Bayram, E., Kırıcı, S., Tansı, S., Yılmaz, G., Arabacı, O., Kızıl, S., Telci, İ. 2011. www.zmo.org.tr. (E.T. :18.05.2013)
- Özkul, İ., Sarı, Y. (2008). “Türkiye’de Tütün Sektörünün Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri”. 2. *Ulusal İktisat Kongresi*, 20-22 Şubat, İzmir: İİBF İktisat Bölümü.
- Kevseroğlu, K. (2000). “Tütün Bakımı ve Manipasyonu”. OMÜ Bafra MYO Yayını. Yayın no:2. Bafra, Samsun s.164.
- Kıyak, B.& Aksu, C.& Başkan A.E., (2011). “ İlçe Araştırması: Bekilli”.
- Tanker, N., İliulu, F., 1981. “Türkiye’de Kekik Olarak Kullanılan Bitkilerden *Thymus capitatus* (L.)” Hoffm. et Link. J. Fac. Pharm., 11, 127, Ankara.
- TAPDK (Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu), <http://www.tapdk.gov.tr/> (E.T: 04.02.2013)
- Topçu, T. (2003). “Avrupa Birliği Tütün Ortak Piyasa Düzeni ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Uzmanlık Tezi, T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve A. T. Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- TÜİK 2011a, Türkiye İstatistik Yıllığı <http://www.tuik.gov.tr>.
- TÜİK 2011b, “Seçilmiş Göstergelerle Denizli” <http://www.tuik.gov.tr/ilgostergeler>.
- Tütün Raporu, www.pankobirlik.com.tr/portal/TUTUN_RAPORU.doc (E.T: 12.04.2013)

BEKİLLİ'DE (DENİZLİ) ALTERNATİF ZİRAAT FAALİYETLERİNE BİR ÖRNEK: KEKİK YETİŞTİRİCİLİĞİ

EK

Fotoğraf 1: Olgunlaşmış ve hasat zamanı yaklaşmış Kekik.

Fotoğraf 2: Araştırma sahamız Köselli Köyüne ait Kekik Tarlası ve Üzüm Bağları

EROL KAPLUHAN

Fotoğraf 3: Araştırma sahamız Deşdemir Köyü'ne ait Kekik Tarlaları

Fotoğraf 4: Araştırma sahamız Üçkuyu Köyüne ait Kekik tarlaları.

BEKİLLİ'DE (DENİZLİ) ALTERNATİF ZİRAAT FAALİYETLERİNE BİR ÖRNEK: KEKİK YETİŞTİRİCİLİĞİ

Fotoğraf 5: Araştırma sahamız Kutlubey Kasabasına ait Kekik tarlaları.

Fotoğraf 6: Araştırma sahamızdan Çamköy'e ait Kekik Tarlaları

